

Contra laycos

Super omnibus capitulis interrogatus dixit quod festa communiter male coluntur et caetera.

Fuit vocatus Periconus Serra et dixit se fore correctum et iurasse in posse sui confessoris.

Fuit vocatus Dominicus d'Abella et correctus et iuravit non uti de cetero.

Fuit correctus similiter Dominicus Duran et iuravit non uti deiceps.

Fuit correctus similiter Antonius Gener et iuravit de cetero non uti.

Fuit correctus Matheus Gener et iuravit non uti.

Fuit vocatus Petrus Montroyg et fuit correctus et iuravit non uti de cetero.

Fuit vocatus Guillelmus Serra et correctus et iuravit non uti de cetero.

Fuit vocata et correcta predicta Maria Enego et iuravit non uti.

Fuit vocata Maria, uxor Petri d'Abella et interrogata quare non cohabitabat viro suo que respondit quod vir eius vulneravit eam plusquam sexagies et dixit se esse paratam redire cum ipso sed timet ne occideret ipsam.

Fuit vocatus Blasco Serra et correctus et iuravit non facere de cetero contractus usurarios et promisit satisfacere querelantibus breviter et de plano.

Fuerunt vocati Bernardus Thomàs et uxor sua et dominus episcopus dimisit ipsos in suo matrimonio.

TRADUCCIÓ COVES

Diumenge, 23 de novembre.

Pere¹ de Ferreret, justícia², Blasco Serra, Domingo Segura, sota jurament. Pere d'Olesa, Domingo Segarra, Raimon Constantí, Arnau d'Olesa, sota jurament i interrogats sobre el primer article, van dir que sí. Sobre el IV, van dir que no. Sobre el V van dir que es consignen per a l'ús de l'església. Sobre el VI, el VII i el VIII, van dir que sí. Sobre el IX, van dir que sí. Sobre el X, van dir que el vicari és un blasfem per haver dit un dia que *malgrat n'aguès Sanct Pere de Roma*³. Sobre el XI, van dir que no. Sobre el XII van dir que no. Sobre el XIII, van dir que el vicari juga a la gresca⁴ a l'abadia i és jugador públic a la plaça. Sobre els altres, no tenen notícia de res desfavorable.

Contra laics

Sobre el primer, van dir que Pericó Serra va tenir, de coneixença pública, una concubina i Pere Mont-roig va tenir així mateix un fill de certa dona. Tanmateix, no la té públicament. Sobre el II, van dir que Bernat Tomàs es va casar amb una dona anomenada Na Fença de Fadrell⁵, de qui se sospita que té un altre home. Sobre el III, van dir que la muller de Pere d'Abella no viu amb l'home per culpa, tanmateix, del marit. Sobre el IV, van dir que Antoni Gener i Domènec d'Abella, Domènec Duran i Pere Mont-roig, canvien XI per XII⁶ al joc i Guillem Serra, Mateu Gener, que viu amb Guillem Petri, canvien, venen i compren amb suborn alguns productes. Sobre el V, van dir que Maria Enego és conjuradora i Domènec Brenero va anar a ca l'endeví. Sobre el IX, van dir que són molts els qui no volen acomplir el llegat dels difunts.

Contra clergues

Domènec Porquet, rector de l'església de les Coves, interrogat sobre certs articles, va dir sobre el VI que l'església manca de llibres, que no són hàbituds dertusanas⁷. Sobre el VIII, va dir que el vicari és un tafur.

Contra laics

Interrogat sobre tots els articles, va dir que, en general, les festes a penes se segueixen i etcètera.

Fou cridat Pericó Serra i va dir que ell s'esmenaria i que havia jurat posar-se a les mans del seu confessor.

Fou cridat Domènec d'Abella i esmenat, i va jurar que se n'abstendria en el futur.

Així mateix fou esmenat Domènec Duran i va jurar que se n'abstendria en el futur.

Així mateix fou esmenat Antoni Gener i va jurar que se n'abstendria en el futur.

Fou esmenat Mateu Gener i va jurar que se n'abstendria.

Fou cridat Pere Mont-roig i fou esmenat i va jurar que se n'abstendria en el futur.

Fou cridat Guillem Serra i esmenat, i va jurar que se n'abstendria en el futur.

Fou cridada i esmenada la susdita Maria Enego, i va jurar que se n'abstendria.

Fou cridada Maria, la muller de Pere d'Abella i se li va preguntar per què no vivia amb el seu home, la qual va respondre que el seu home l'havia maltractada més de seixanta vegades, i va dir que es trobava preparada per a tornar amb ell, però tenia por que la matés.

Fou cridat Blasco Serra i esmenat, i va jurar que, en el futur, no faria contractes usurers, i va prometre que satisfaria els querellants ben aviat i totalment.

Foren cridats Bernat Tomàs i la seua muller, i el senyor bisbe els va deixar anar en el seu matrimoni.

Notes i comentaris sobre la traducció

¹Per tal de fer més llegible el document, hem traduït i transcrit al català actual la majoria de noms propis i alguns cognoms llatins del text. Així mateix, el grup "ph" del mot *Phença* (nom àrab) que apareix al text llatí, l'hem transcrit com a "f". Observeu així mateix que, al text llatí, apareixen noms i cognoms ja plenament romànics (que reconeixereu fàcilment) barrejats amb els llatins; també hi podeu veure el nom del nostre poble, que procedeix de la forma llatina vulgar *cava* 'cavitat, buit, forat'.

²Antigament (i especialment als regnes de Castella, Aragó i València), jutge o magistrat encarregat d'administrar justícia.

³Expressió que figura així, en català antic, al text llatí. Correspon al gir actual "maleit siga...!". En aquest cas, fou sant Pere de Roma el destinatari de la maledicció.

⁴Joc de daus que sovint apareix prohibit en les disposicions civils i religioses de l'Edat Mitjana. És l'origen d'algunes expressions actuals, com ara "amar gresca", "fer gresca", etc.

⁵Segons el *Diccionari Català-Valencià-Balear* de Mn. Antoni Me Alcover, "antic poble i avui partida rural de Castelló de la Plana". També podem llegir en aquest diccionari que "fadrell" és un diminutiu romànic procedent de l'àrab *hadra* 'residència d'un príncep'. Més extensament, també ens parla d'aquest poble José Sánchez Adell: "Conocemos la existencia en la Plana de una entidad territorial musulmana que con el nombre de *Kadrel, Hadrel o Fadrell* abarca un amplio término comprensivo de los actuales de Castellón. Es decir, se dilataba de cara al mar, desde la desembocadura del Mijares hasta el límite con el castillo de Montornés." (*Castellón de la Plana en la Baja Edad Media, I*, Societat Castellonense de Cultura, Castelló de la Plana, 1982, p. 11). Si voleu informació més específica, vegeu l'estudi de Vicente Forcada (*El castell de Fadrell*, Societat Castellonense de Cultura, Castelló de la Plana, 1982).

⁶En molts dels documents del llibre de Me Teresa García Egea apareix aquest mateix "troc" usurer. (Vegeu la visita a Benassal, Sorita i Morella, per exemple.) Segurament es tractava d'emprar 11 diners per 12 (= 1 sou), monedes habituals de l'època.

⁷La forma Tortosa té com a origen el mot preromà *Dertosa*, del qual deriven els adjectius llatins *dertusani* i també *dertusenses*, que apareix al text. El mot que utilitzem avui en dia és "tortosins".